

РЕЦЕНЗІЯ

**доцента кафедри фінансів,
Інституту економіки і менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка»
к.е.н, доц. Червінської Оксани Степанівни
на дисертаційну роботу Джурик Христини Богданівни
«Фінанси територіальних громад», представлену
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління і адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

Важливим джерелом фінансового забезпечення розвитку місцевого самоврядування і потужним фінансовим інструментом, який сприяє ефективному вирішенню поточних й довготермінових проблем, пов'язаних з фінансуванням бюджетних видатків, є запозичення територіальних громад. Вони забезпечують швидку мобілізацію ресурсів, гарантують відповідальність місцевої влади за цільове та ефективне використання коштів. Було встановлено, що ринок місцевих запозичень в Україні розвивається стихійно, не рівномірно за територіальними ознаками, що свідчить, з одного боку про певний перерозподіл джерел місцевих запозичень територіальних громад на користь інших інструментів, з іншого боку – про наявність відповідних проблем у можливості використання такого інструменту територіальними громадами та його низьку розвиненість у структурі фондового ринку країни в цілому.

Отже, в цілому процес формування фінансів територіальних громад знаходиться на початковому етапі розвитку (як з точки процесів, так і системи). Це пов'язано з тим, що й саме зазначене самоврядівне утворення в Україні є новим.

Ефективне стратегічне формування і раціональне використання фінансів територіальних громад є однією з найбільш важливих та необхідних умов розвитку всіх напрямів національного господарства шляхом залучення інвестиційних ресурсів через спільне інвестування, застосування крауд-технологій, які є інноваційним елементом у структурі територіальних громад.

Раціональна організаційно-економічна структура територіальних громад створюватиме сприятливі умови для розвитку замкнутого процесу відтворення та забезпечення управління територіальних громад. Тобто необхідно створити умови для того, щоб кожна територіальна громада згідно з об'єктивним єдиним процесом інтенсивного розширеного відтворення разом із функціонуючими на її території юридично і економічно самостійними підприємствами, організаціями та установами перетворилася в єдиний чітко керований і водночас гнучкий організм. Актуальність теми дисертаційного дослідження Джурик Христини Богданівни визначається тим, що правильне стратегічне формування і використання фінансів територіальних громад є однією з найбільш важливих та необхідних умов розвитку всіх напрямів національного господарства.

Актуальність опонованої дисертаційної роботи підтверджено також і використанням її матеріалів при розробленні наукових тем Національного університету «Львівська політехніка», а саме: «Діджиталізація публічних фінансів: науково-теоретичні концепти та практичний дискурс» (номер державної реєстрації 0121U110161). Також дисертаційна робота виконана в межах тем досліджень Національної металургійної академії України: «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (державний реєстраційний номер 0116U006782) та розробки держбюджетної теми «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U008360).

Дисертаційна робота Джурик Христини Богданівни складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 165 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 39 рисунків, список використаних джерел із 152 найменувань та 8 додатків.

У *вступі* до дисертації подано загальну характеристику дисертаційної роботи, обґрунтовано всі процедурні положення та подано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У *першому розділі* дисертації визначено завдання фінансової діяльності територіальної громади, які виконуються через затвердження стратегій

управління розвитком територіальної громади. Удосконалено типологію джерел фінансування діяльності територіальної громади, яка включає: бюджетні, кредитні, грантові, інвестиційні та інші. Наведено особливості кожного виду джерел фінансування, їх переваги та недоліки. Визначено структуру фінансів територіальної громади, яка складається з фінансів комунальних підприємств і фінансових установ, бюджету територіальної громади, інвестицій, запозичень і безповоротної фінансової допомоги. Розглянуто особливості формування бюджету територіальної громади, виділено напрями доходів і витрат територіальної громади. Поряд з цим, обґрунтовано вплив бюджету стратегічного розвитку місцевого бюджету на фінансовий і соціально-економічний розвиток територіальної громади. Розроблено етапи сприяння прозорості органів управління територіальними громадами.

У другому розділі роботи детально проаналізовано зарубіжний досвід фінансової діяльності територіальних громад, фінансові відносини територіальних громад в Україні та у Львівській області. Обґрунтовано, що досвід різних країн стосовно здійснення фінансових відносин базується на тому, що громади вільні витратити гроші так, як вони вважають за потрібне для реалізації своїх повноважень за умови збалансованості бюджету.

Проаналізовано систему муніципального співробітництва територіальних громад. Наведено динаміку багатьох статистичних показників за період 2015-2021 рр. щодо різних видів доходів і видатків місцевих бюджетів в країні загалом.

У третьому розділі досліджено процес побудови стратегії розвитку територіальної громади. Особливий науковий інтерес викликає розроблений автором механізм формування стратегії управління розвитком територіальної громади, який включає завдання та інструменти цього механізму (SWOT-аналізу, формування соціального та інтелектуального капіталу тощо) і передбачає його реалізацію через участь в Центрі інформаційної та навчальної підтримки управлінців територіальних громад.

Запропоновано напрями формування стратегії для досягнення поставленої мети. Встановлено фактори впливу на формування стратегії управління

фінансами територіальних громад як бізнес-моделі розвитку національної економіки України та виділено основні напрями фінансової стратегії територіальної громади, окреслено позитивні наслідки від сформованої ефективної стратегії управління фінансовим розвитком територіальної громади.

Удосконалено концептуальну модель формування стратегії фінансового розвитку територіальних громад. Згруповано показники оцінювання ефективності діяльності ТГ, які, відрізняються тим, що розподілені на три групи: загальні, дохідні, видаткові та включають запропоновані показники, що стосуються участі ТГ в проектах співробітництва та міжнародних проектах.

У додатках до роботи подано акти впровадження її результатів та список публікацій здобувача за темою дисертації та інформацію щодо апробації одержаних практичних результатів.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Джурик Христини Богданівни, впливають з наступного:

- розроблені пропозиції щодо розвитку фінансів територіальних громад України можуть бути використані органами місцевої влади для вирішення одного з найгостріших фінансових і соціально-економічних питань сучасної України, а саме: побудови стратегій ефективного фінансового і соціального розвитку територіальної громади.

- достовірність отриманих претендентом науково-практичних результатів засвідчено актами впровадження;

- матеріали дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» для підготовки студентів зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» при викладанні дисциплін «Місцеві фінанси», «Бюджетна система» (довідка №67- 01-732 від 22.06.2022 р.).

- отримані нові результати гармонійно доповнюють відомі;

- матеріали дисертації обговорювались на 7-ми міжнародних та Всеукраїнських науково-технічних конференціях, і отримали схвальну оцінку.

Дисертантом на достатньому науковому рівні обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументовано використання обраних методів дослідження. Автор поставив перед собою мету - розроблення теоретичних положень і методико-прикладних рекомендацій щодо фінансів територіальних громад. Вважаю, що поставлену мету досягнуто у належній мірі.

Відповідно, вперше запропоновано механізм формування стратегії управління розвитком ТГ, що включає завдання та інструменти цього механізму (SWOT-аналізу, формування соціального та інтелектуального капіталу тощо) і передбачає його реалізацію через участь в центрі інформаційної та навчальної підтримки управлінців територіальних громад, який забезпечуватиме зростання рівня фінансової автономності та спроможності територіальної громади.

Автором удосконалено концептуальну модель формування стратегії фінансового розвитку територіальної громади, яка, на відміну від існуючих, базується на сервіс-орієнтованому підході, який збільшує залученість громади до управління територіальної громади, підвищує якість наданих послуг та включає мету, принципи, підходи, методи, а також етапи та завдання формування стратегії фінансового розвитку територіальної громади; типологію джерел фінансування діяльності територіальних громад.

Не викликає сумніву і практичне значення одержаних результатів. Основні положення, викладені в дисертації можуть слугувати науковою основою при підготовці стратегії фінансового розвитку територіальної громади та заходів спрямованих на забезпечення збалансованого розвитку громади.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних та Всеукраїнських наукових конференціях. Основні результати дослідження достатньо повно висвітлені у 17 наукових працях, серед яких 3 монографії (з них 1 одноосібна), 5 статей у наукових фахових виданнях України, 4 з яких включено до міжнародних наукометричних баз, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 1 з яких включено до наукометричної бази Web of Science. Опубліковані праці повністю висвітлюють матеріали дисертаційної роботи.

Дисертація Джурик Х.Б. повністю відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Підстав для сумнівів у науковій добросовісності і рівні наукової підготовки здобувача під час детального ознайомлення з дисертаційною роботою не виявлено. Узгодженість тексту дисертації із науковими працями дисертанта, що пройшли, зокрема, множинне рецензування, свідчить про відсутність ознак фальсифікації. Проведений аналіз основних ідей та методів, дотичних до тематики інших робіт містить відповідні посилання.

Подана до захисту дисертаційна робота свідчить про наукову зрілість дисертанта, його вміння бачити актуальні проблеми в галузі, готовність розв'язувати їх на достатньо високому науковому рівні. В цілому, дисертаційна робота Джурик Х.Б. за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням. Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, повинна відзначити, що мають місце деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

- у Розділі 1 доцільно було б більш детально проаналізувати фактори, які впливають на розвиток територіальної громади;
- потребує обґрунтування послідовність етапів у механізмі ефективності використання коштів територіальних громад (рис. 1.5), оскільки наведено тільки чотири елементи механізму, а процес використання коштів територіальними громадами не деталізовано;
- на рис. 1.8 наведено механізм регулювання міжбюджетних відносин з урахуванням змін до Бюджетного кодексу 2014 року, але немає механізму, який був би актуальним станом на сьогодні;
- не достатньо обґрунтовано в тексті роботи етапи моделі формування стратегії фінансового розвитку ТГ (рис.3.7), зокрема 4 етап - розроблення тактичних інструментів реалізації стратегії потрібно більш детально описати;
- на рис.3.2. не визначено функції Центру інформаційної та навчальної підтримки управлінців територіальних громад. Доцільно було б роботі більш детально обґрунтувати ці моменти;
- присутні незначні стилістичні та граматичні помилки.

Проте, висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження. Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для надання висновку про те, що дисертація Джурик Христини Богданівни на тему «Фінанси територіальних громад» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення. У дисертації розв'язано конкретне наукове завдання щодо розроблення теоретичних положень і методико-прикладних рекомендацій щодо фінансів територіальних громад.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам освітньо-наукової програми, яку успішно завершив здобувач, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Джурик Христина Богданівна – може бути рекомендована для присудження, за умови розгляду разовою спеціалізованою вченою радою рецензованої дисертаційної роботи, ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент доцент кафедри «Фінансів»
Національного університету
«Львівська політехніка»,
к.е.н., доцент

Червінська О.С.

Підпис доцента кафедри ФІН Червінської О.С.

«ЗАСВІДЧУЮ»

Вчений секретар Національного університету

«Львівська політехніка»

« __ » _____ 2022 р.

Брилинський Р.Б.